

Anulu III.

Nro 9.

Fóia basericésca.

Organu

pentru cultur'a religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Central University Library Cluj

10 Maiu 1885.

Cuprinsulu:

Baseric'a si formele de guvernare. — Respunsu la una critica. — Piramidele
din Egiptu. — Tractarea Santeloru Sacraminte preste totu in scol'a poporala.
— Respunsuri.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fi. v. a.

Blasiu, 1885.

Tipografia Seminariului gr.-cat. in Blasiu.

Baseric'a si formele de guvernare.

Ideile politice cá si ori cari alte idei si au si ele epocele si perioadele lor. In lumea ideilor politice cá si in ori si care alta lume de idei vedemu acel'asi procesu si acelesi fluctuatii neconstante, idei invechinduse si anti-cuanduse, si altele noue pasindu in locul lor, cá la tempulu seu si aceste se faca locu altor'a. Ma in fluctuatii ideilor politice de multe ori observéza omulu treceri atátu de veementi si atátu de rapide din unu estremu in altulu, precum nu le mai observéza in nice una alta lume ideala. Se ni aducemu numai aminte, cátu de rapida a fostu trecerea dela ideile politice ale evului de midlocu la ideile absolutismului de statu incarnatu in person'a lui Ludovicu alu XIV regele Franciei, 'si apoi dela absolutismulu acest'a de statu la republicanismulu revolutiunei franceze, si in urma, cá cu ce repediune s'a divulgatu acest'a preste mai intréga Europ'a. Deca amu voi a asemená cu ceva neconstantia ideilor politice, atunci cu nemic'a nu o amu poté asemená mai bine cá cu neconstantia venturilor, cari de multe ori in unu tempu relative scurtu si schimba direptiunea si intensitatea mai pre totu minutulu.

Baseric'a, ce e dreptu, nu este din lume. Originea si scopulu ei este afora de lume. Inse fienducá ea este pentru omeni instituita, pentru ace'a in lume trebuie se petróca. Din acést'a inse de sine urméza, cá ea trebuie se iee una pusetiune ore careva facia cu tote ideile de ori ce categoria, ce se ivescu in teatrulu lumii, si prin urmare si facia cu ideile politice, ce in decursulu seclilor se perindéza unele pre altele, si acést'a cu atátu mai vertosu, cá contactulu basericeii cu ideile politice este continuu si neincungiuratu. Nu voimu prin sirurile aceste a espune in modu istoricu, ce pusetiune a luat baseric'a dela inceputulu ei facia cu tote complesele de idei politice, cum suntu Cesarismulu Romei, Bizantinismulu Constantinopolului, Regalismulu evului de midlocu si asia mai departe. Asia ceva ar' fi unu lucru prea lungu si pre langa ace'a si fora insemnate actuala. Va fi destulu, credemu, deca ne vomu margini a considerá pusetiunea basericeii facia cu cele doue idei politice mai insemnate, ce preocupa astádi forte multu cugetarea omenésca politica; si aceste doue idei politice suntu: republicanismulu si monarchismulu, cari porta astádi laolalta o lupta, precum nu o au portatu nice candu mai in ainte. Acést'a credemu nunumai, cá va fi destulu, ci si cá este de interesu nu ne-insemnatu pentru noi, celi ce traimu in tempulu de facia. Cine nu scie, cátu si cátu de pre nedreptulu se acusa astádi clerulu si baseric'a, cumcá ea din principiu nu admite alta forma civila de guvernare, decátu pre cea monarchica,

si că s'ar' portá cu neîncredere facia cu ori ce forma de guvernare republicană? Astu-feliu credemu, că ori ce fiu alu basericeii se intereséza se scia, că ce pusetiune ia baseric'a facia cu aceste doue idei politice moderne atâtu de puternice de o parte, si atâtu de opuse de alta parte, precum si că in câtu este adeverata acús'a basericeii de o conniventia prea mare facia cu un'a si de antipatiá éراسi prea mare facia cu cealalta, care acusa asia desu o in-tempina omulu chiaru si prin jurnalistic'a nostra romana.

Cá si pentru tote celelalte scientie, chiaru asia si pentru scientiele politice, baseric'a in credinti'a sa are unele principii fundamentali si directive. Baseric'a nu pretinde dela scientiele politice altu ceva, decâtu că ele se aiba totu de a un'a in aintea ochiloru principiile aceste, si se nu le veteme seau nege nice odata. In colo in câtu prin ele nu se vetema si nu se néga principiile aceste, intru atât'a le concede libertate deplina de desvoltare. Astu-feliu baseric'a dela politici nu pretinde altu ceva, decâtu recunoscerea principiului ei supremu, cumcá ori ce potestate de statu, fia ace'a deprinsa de ori si cine si ori si in ce modu, este dela Domnedieu, si in urma Lui au sei respunda toti celi ce deprindu una atare potestate pentru modulu cum o au deprinsu, bine seau reu, conformu seau nu scopului ei. Principiulu supremu alu basericeii este, că Domnedieu precum in lumea fisica a lasatu diverse poteri, prin a caroru activitate natur'a se capete form'a cea mai acomodata scopului ei, chiaru asia si in lumea sociala a lasatu una potere, carea deprindienduse prin omeni dupa voi'a Lui societatea omenésca că si natur'a se-si pota ajunge scopulu. Dela Domnedieu este poterea, care produce firulu de ierba in locul celu fructiferu, poterea care porta norii ceriului, si ace'a, care in pantece de omu desvolta pre omu. Inse alui Domnedieu este si poterea, prin carea imperatii si regii demanda, parlamentele aducu legi si judecatorii judeca. Acele suntu poteri in lumea fisica, aceste suntu poteri in lumea sociala. Autoriulu ambeloru inse este Domnedieu. Natur'a nu are se dé sema pentru modulu, cum intrebuintieza ea poterile date ei de Domnedieu, pentrucá ea nu are conscientia, ea nu pote abusá de poterile ei, ci ea asculta totu de a un'a mandatulu divin. Omenii inse, ce deprindu potestatea de statu, fienducá eli suntu fientie libere, cari potu se abuseze de potestatea acést'a si fienducá o deprindu cu conscientia, suntu totu de a un'a lui Domnedieu obligati a dá sema despre modulu, cum au intrebuintiatu eli potestatea acést'a. Despre poterea acést'a de statu dice Domnedieu prin gur'a profetului: „*auditi voi regiloru si intielegeti, că dela Domnulu vi s'a datu voue potestatea si poterea dela celu prea inaltu, carele va judecá faptele vostre*“.

Astu-feliu principiulu supremu alu basericeii este numai, că potestatea de statu este dela Domnedieu. Acest'a este sensulu cuvinteloru adause in titulaturile monarchiloru, cumcá eli suntu domnitori „*din grati'a lui Domnedieu*“, va se dica, poterea, ce o deprindu eli, este una gratia, unu daru alui Domnedieu datu omeniloru.

Deca se recunosce si nu se ataca principiulu acest'a politicu alu bisericeii, atunci pentru ea este indiferentu, carea este form'a de guvernare a unui statu, cea monarchica seau cea republicana. Căce precum in monarchia regentele nu deprinde potestatea sa, ci pre alui Domnedieu, chiaru asia si in republica poporulu nu potestatea sa o deprinde, ci pre alui Domnedieu. Si precum in monarchia regentele, asia in republica poporulu are se dé lui Domnedieu sema despre modulu, cum a deprinsu potestatea de statu, ce nu a fostu nice a unuia, nice a altuia, ci a fostu una gratia, unu daru alui Domnedieu. Baseric'a, deca principiulu ei politicu fundamentalu amintitu nu i se ataca, atunci nunumai că recunosce de intocm'a de bune amendoue formele de gubernatu, cea monarchica si cea republicana, ci au traitu si traiesce in pace cu ambele. Dovada despre acést'a este, că baseric'a in totu decursulu evului de midilocu pana târdiu in cocc in evulu nou a traitu in cea mai buna armonia cu celebr'a republica Venetiana, cu republicele cele mici comerciali din Itali'a, precum Florenti'a, Pis'a scl., ma inca in armonia mai mai buna decum a traitu in unele tempuri cu unele monarchie din Europ'a. Si cum ar' si poté baseric'a se condamne pre un'a seau pre cealalta din aceste doue forme de gubernatu, cându mintea sanetosa, dreptulu naturei le recunosce de in una forma de bune pre amendoue, si apoi baseric'a dreptulu naturei nunumai că nu-lu condamna, ci inca lu nobilitéza. Se pote vedé de aici, câtu de nedrépta este acus'a, cumcă baseric'a din principiu ar' fi inimica a formei de guvernare republicane.

A dou'a, prelânga principiulu amintitu baseric'a facia cu diversele forme politice de guvernare mai sustiene principiulu, că ori si ce statu, monarchicu seau republicanu in tote ramurile vietiei lui se recunosca principiile cele eterne etice ale bisericeii si pre aceste se se silésca a le incarná in tote relatiunile sale, asia câtu statulu se fia una adeverata casa alui Domnedieu ; éra de alta parte bisericeii se-i conceda libertate deplina in urmarirea scopului ei, libertatea ace'a, care din natur'a ei i compete si fora de care esistintia ei este illusoria. Deca statulu fia elu gubernatu ori si dupa care forma, respectéza si principiile aceste, atunci baseric'a este cu totul indiferenta facia cu modulu lui de guvernare monarchicu seau republicanu. Deca din contra statulu abatenduse dela principiile cele eterne etice ale bisericeii si indrépta vietia si relatiunile sale dupa idei diametralu opuse celoru ale bisericeii, seau deca statulu ataca libertatea bisericeii, atunci se intielege de sine, că totu de a un'a trebue se se nasca unu conflictu intre biserica si intre statu. Conflictulu acest'a inse nu se nasce pentru ace'a, pentrucă statulu ar' avé form'a republicana seau monarchica, ci pentrucă baseric'a este atacata in drepturile ei. In atari conflicte a ajunsu baseric'a nunumai cu statele republicane ci si cu cele monarchice, si inca in tempii trecuti mai mai desu cu aceste decâtu cu acele. Este destulu a amintí despre conflictulu celu puternicu, ce s'a nascutu intre biserica si intre imperiulu germanu pentru

investitura, între biserica și între imperiul romano-german din dinastia Hohenstaufenilor, între biserica și între regele francez Ludovic XIV și mai târziu imperiul Josif II.

Este adevărat, că în timpul mai nou sunt cu mult mai ușoare conflictele bisericești cu statele republicane decât cu cele monarchice, precum ni arată exemplul republicii franceze, Mexicane și a altor republice din America sudică. Causa lucrului acestuia înseamnă nu jace nice de cum în împregiurarea, că dora bisericești din principiu ar' fi în contră la ori și ce republica. Causa jace cu totul aiere. Jace adevărat în împregiurarea aceia, că spre nefericirea timpului nostru ideile republicane astăzi de regula apar însoțite de alte idei cu totul inimice bisericești. De aci provine apoi, că bisericești venind în conflict cu aceste, la unii li se pare, că conflictul ar' fi cu acele. Ceia ce nice pre departe nu este adevărat. Nu ideile republicane le combat bisericești în conflictele aceste, ci ideile cele ateiste, ideile, cari de Domnedieu și de bisericești lui nu voiescu se scia nemică, ideile aceste periculoase, cari din nefericire astăzi atât de desu apar laolaltă cu cele republicane. Când p. e. majoritatea ateista a parlamentului republicii Mexicane mai în anii trecuți din ura mare către biserica a oprită clerului portarea vestimentelor preotiesci pre strada afora de biserica; când guvernul republicii franceze mai anii trecuți a scos cu puterea și a alungat din monastiri pre calugarii, ce nu se ocupă cu nemic decât cu instrucțiunea tinerimii, cu grigea morbosilor, cu creșterea orfanilor și cu alinarea durerilor celor multe ale omenimii suferitoare, atunci bisericești a trebuit să se redice viersului său în contră ataroră asupra. Viersului său înseamnă nu l'a redicatu în contră formei de statu republicane, ci în contră abuzului celui mare facia cu ea. Și viersului acestă și l'a redicatu cu aceiași putere și în contră abuzurilor staturilor monarchice, precum ni arată în timpul mai nou exemplul Germaniei.

Din aceste încă se vede, că bisericești din principiu nu condamnă nice formă de statu republicana nice pre cea monarchica. Ma numai că nu le condamnă, ci îndemna pre credincioșii săi, că se se supuna puterii de statu și în ună și în cealaltă, și în rugățiunile ei și înaltă vocă către Domnedieu atât pentru prosperarea uneia, cât și a celei lalte. Ce condamnă bisericești, este revoltă în contră uneia sau acelei lalte, cândă aceia este constituită pre cale legală.

Responsub la una critică.

(fine).

Hotoanu (Diecesă Gherlei) Martiu 1885.

Dupa celea espuse, se vedemă critică amintita. (Fiendăcă nu-i subserisur autoriulu, me voiu adresă numai la acestă).

Critică negă ori ce folosu practică a Ic. Suff. și dăce: *Anghirăa mantuirei și Acatistulu suplinescu lipsede noastră că cărți de rugățiuni.* Cu tote că re-

cunosc preeminența acestor'a, ce o și au și cu tote că acelea că atari facu servitiile pretinse, — ce'a ce o poti inse cu Ic. Suff., nu-o vei ajunge nice cu Acatistulu nice cu Anghir'a m. — fără se ai cătra vre-un'a din acestea și câte unu esempl. din Octoichulu celu micu; acumu, a face că poporulu se-si procure două, un'a de rog. și alt'a de cantări, — se me ierte Cr., nu o vei scôte la cale se fii cătu de zelosu. — Cr. mai esceptionédia valórea Ic. Suff. si din caus'a paruta că in ace'a ar' fi *prea putiene rog. pentru poporu.* Nu-su prea putine. Celea a demanției suntu togm'a: câte trebuie se le invetie poporulu, că se le scia si de rostu. A manecatului, la olalta cu a deminetiei suntu de ajunsu că se-lu intretiena ocupatu pre orante pana la Doxologi'a cea mare — acést'a ar' trebui se o scia cantá intregu poporulu coadunatu, seau déca cutarele nu-o scie cantá, se-o cetésca, meditându asupr'a contienutului maiestaticu a acestei frumóse rogatiuni chorale. A. S. Liturgii, celea de sér'a si celea ocasionale, asemenea sustienu a fi destule si din consideratiune că poporulu cetesce mai mereu.

Distinctiunea facuta de Cr. între Ocinasie si Molitve nu e nimerita. Acésta specie de distinctiune cu tote că nu ni s'a propusu in teologia nice nicaire — terra incognita, — încátu sciu, Ocinasie in intiesu mai restransu s'a referitu la Rog. Dlui, seau mai pre largu la Rog. recitate de rostu. Molitva, afara de rogatiunile ce contienu benecuentări — proprii numai Preotului, — dupa cumu denóta tipiculu unoru Acatiste bebrane, se mai referesce la rogatiunile pentru cetitu: a deminetiei, de sér'a etc. pr. molitvele S. Macarie, a S. Joanu s. a. molitv'a cătra D. Is. Christosu, cătra S. Duh, cătra Angeru scl. — cari tote suntu rog. si pentru laici. — Acést'a observatiune distinctiva din partea Cr., pentrucá amu pusu la inceputulu rog. Stei Liturgii: *Intrávoiu in cas'a ta* etc., ér' la fine: *Ddiulu sufleteloru* scl. pentru morti. Cea dintâiu se afla, ab origine, la Catism'a I-a v. 4 si 5 dela Ps. V. Psaltirea a deservitu poporului romanu si cá carte de Rog. din tempii cei mai vechi a crestinatatiei, prin urmare, nu credu a fi comis u vre-o inconvenientia nice contr'a canoneloru nice a altoru regulaminte disciplinare bisericesci estragându pentru cartea mea din cea mai vechia carte de rogatiuni. A dou'a, fara putiena esceptiune în tecstu, e totu un'a cu: *aduti aminte Dómnne* scl. din Ceaslovu foi'a 17, si fiendu-cá nu contiene benecuentare, e molitv'a ce, dupa esemplulu celoru citate, se pote folosi cá rog. si pentru laici.

Unde amu pusu celea 4 catavasii (ér' nu 3 cumu dice Cr.), la a in-mormentarei, unele dintre cantarile mai esentiale si din Paraclisu numai vre-o câteva rogatiuni de sene statatore, cu referintia la prim'a persóna, dice Cr. *Cartea e ciungarita . . . si usia nice cantorii nu-o potu folosi.*

Chiamarea unei carticea cá acést'a, facuta cu deosebire pentru poporu si nu pentru cantorii profesionisti, nu e se cuprinda tóte — si din consideratiune cá se nu devina prea voluminosa ad. prea scumpa. Cându scriemu

pentru poporu, afara de indolentia crassa, si indiferentismulu pecatosu, nu trebuie se uitamu nice de seraci'a co-lu urnaresce cá umbr'a cátu din nevoie cátu maiestritu. Cartea mea, cá si alte cărți de rog. si cant. baser. e unu estrasu din câmpulu vastu a cantărilor si rogatiunilor cuprinse in voluminósele cărți a S. nostre Baserice, intogmita pentru a servi scopului mai susu indegetatu. La ce'a unde mai dice Cr. ce e in cartea mea, *cu putiena esceptiune se afla tóte si in Octoichulu celu micu*, intrebú: Ce se afla in Ic. Suff. care se nu gasesci in cărțile nostre bas. de cantări si de rog.? asiu fi doritu se arate Cr. acelu estrasu de materia, e genuinu cu originalulu — e bine impartitu seau nu? in form'a cumu e ace'a redactata, corespunde scopului la care amu intentionatu — ad. e practica ori nu? contine erediuri? abateri dela ritulu Basericeii nóstre? seau cá, momintele pentru tipicu suntú bine espuse ori gresitu? acestea suntú dupa a mea parere modesta conditiunile pretinse pentru una atare carticea, acestea le-amu avutu in vedere, cându o-amu prelucratu.

Facia de celea dóue viersurele, puse la finea cartic. cá appendice, Cr. se ocupa mai multu cá de intrég'a carticea, si cu descliniere, celu cá pricésna, restalmacindu-i intielesulu, mi ascrie cá si cumu eu l'asiu fi facutu. Nu affirmu cá acelea suntú bune fara esceptiune, dar' nice asia de rfsu cumu voiesce a le aretá Cr. *Imnulu*, se dice cá l'ar' fi facutu fericitulu de eterna memoria S. Barnutiú, pre care, cumu sciú, lu cantá la ocaziuni funebrele generatiunea presenta cá studentí la gimnasiale: Beiusiu, Oradea si Clusiu. Eu asemenea l'amú invetiatu cá studentu in Beiusiu, si in lips'a unuia mai bunu, amú dispusu se se tiparésca asia cumu l'amú primitu — fara a mi permite se facu in acelu vre-o stramutare. Cine s'ar' aflá a mi impartasi originalulu si a mi spune cu certitudine pre adeveratulu autoriu, i-asiu fi prea multiamitoriu.

Celu cá pricésna: Spune-mi Domne finitulu meu etc., abstragandu dela gresiel'a in ordulu alu treile „de ce“ in locu de „cându“, mai din cuventu in cuventu esprime ide'a v. 4 dela Ps. 38: *Arata mie Domne sférsitulu meu, si mesur'a díleloru mele, care este, cá se sciú cându voiú încetá eu*, altu-mintrea, acestu feliu de pricésna, pre care mai din ainte o cantau in Chorulu Semin. dom. dela Oradea mare si adi in mai multe locuri din amintit'a Ven. Diecesa si partile vecinasie, amú lasatu a se pune in carticea din doue motive: audiendu cantându-se la unele locuri in unu textu diformu, amú socotitu de bine se fia cunoscutu dupa textulu cumu s'a cantatu, de unde a esítu. Alu doile, pentrucá ori ce cantare se pote invetiá mai usioru in viersuri decâtu in prosa.

Scopulu unei critice este, a corege cele gresite si a intogmi celea defectuóse, benevoésca On. D. autoriu a criticeii din cestiune a face cu acestu viersurelu intogm'a cumu a facutu regretatulu barbatu J. Popfiu cu strof'a 1-e din *Imnulu Dlui* de J. Grozescu: Dómne bratiulu teu celu tare sel. —

Corega-lu, intogmésca-lu dupa unu metru mai potrivitu si va face publicului unu servitiu ér' mie obligamentulu, cá se-i fiu recunoscatoriu.

Cr. intréga, cumu se vede, e scrisa su presiunea banuelei — pentru ce cartea nu e aprobata. Acestu defeptu l'amu recunoscutu si-lu recunoscú si acum. Cându voiu fi dispusu a poté supune la tipariu a dou'a editiune — mai amplificata si coresa —, nu voiu întârdiá a-mi repeti umilit'a rogare fiésca cátra Ilustritatea S'a Domnulu Episcopu si Maritul Ordinariatu diecesanu, cá binevoindu parintiesce a luá in cansideratiune folósele reali, ce e chiamata a face desu amintit'a carticea, se se indure gratiosu ai dá sanctiunea inaltei aprobari. Eu cu intreprenderea acést'a nu amu in vedere alta, decâtu a servi poporului nostru credintiosu, cu unu midilocu modestu spre inaintarea adeveratei culturi morale si redicarea pietatiei religiose intru laud'a si marirea a totu poternicului Domnedieu.

Vasiliu Patcasiu

Preotu romanu gr. c. si autoriulu carticelei Icon'a sufletului.

Piramidele din Egiptu.

Cine nu a auditu verodata de Piramidele Egiptului, de edificiele aceste colossali ale anticitei, pre cari nu le pote admirá destulu nice tempulu nostru celu inaintatu de astádi? Si celu ce a auditu de ele si s'a uimitu de marimea si structur'a loru cea estraordinaria, óre nu si a adusu numai decâtu aminte, câtu de amara a trebuitu se fia servitutea poporului jidovescu, poporului celui alesu alui Domnedieu in prinsori'a egipteana, atunci candu tempu asia indelungatu a trebuitu se-si consume poterile in redicarea ataroru edificie, ataroru monuminte ale mórtei, in cari se se inmorminteze regii asupritoriloru sei, regii Egiptului. Câce o caducitate si ticalosia a lumei! Piramidele aceste, edificiele aceste, cele mai grandiose pre rotogolulu pamentului, nu suntu palatie ale bucuriei, ci suntu morminte, morminte, in cari jace inmormentata pomp'a cea mai inalta pamentésca, pomp'a regésca! Ce e mai mare si mai grandiosu pre pamentu, are se servésca de locuintia a mórtei! Din caus'a acést'a toti caletorii europeni in orientu se semtiescu atrasi cá de unu magnetu la piramidele aceste, pentrucá la polele loru se verse un'a lacrima asupr'a caducitatei celei triste a lumei acesteia. Éra pentru caletorii crestini mai au si ace'a insemnate, cá la redicarea loru a fostu folositu si poporulu celu alesu alui Domnedieu pre tempulu prinsorei egiptene. Scrietoriulu siruriloru acestor'a a cetitu mai multe descrieri de ale piramidelor compuse si edate de caletori germani, francesi si anglesi. Si marturisesce sinceru, cá un'a i s'a parutu mai frumosa cá cealalta, fienducá toti au fostu adencu misicati de privirea loru, cá si pote nice candu in vietia. Si apoi cunoscutu este, cá cea ce descrie omulu misicatu, ace'a descrie totu deaun'a mai frumosu. Nice unulu inse nu a sciutu affá atatu de bine ideile imprimate in edificiele aceste colossali, in structur'a, grandiositatea, pusetiunea si locul loru, cá unu caletoriu

tineru germanu ¹⁾ acarui descriere scurta o lasamu se urméze aci cu atátu mai vertosu, cà caletoriulu este si unu barbatu patrunsu de adeverulu crestinu catolicu, prin ce eugetamu a face un'a placere publicului nostru cetitoriu, ce voiesce a afla ceva despre monumentele aceste grandiose, si afora de aceea descrierea acést'a este in unu stilu tare sublimu, la care numai unu barbatu de credin't'a si convictiunea lui religioasa se pote redicá.

„Desi am cetitu,“ dice autoriulu nostru „mai multe descrieri ale piramidelor, si de si me credeám tare familiarisatu cu impresiunile, ce potu se le produca edificiele aceste admirabili asupr'a privitoriloru, totusi trebue se marturiscu, cà eu le am aflatu cu totulu altumintrule, si cu totulu alte semtiri s'au nascutu in sufletulu mieu, candu meam vediutu la petiorele loru.

„Inca diu copilaria éram dedatu a legá de intipuirea piramideloru totu deaun'a ide'a estremului, ide'a colossalului, ide'a masei potentiate pana la estremu.

Si acum la prim'a privire nu mi se pareáu nice de cum asia imponente preste mesura.

Acést'a inse a fostu numai un'a insielatiune a semtiriloru, un'a insielatiune asemenea aceleia, care captivéza semtirile omului, ce pentru prim'a data intra in beneric'a santului Pietru din Rom'a. In primul'u momentu se semtiesce omulu insielatu, insielatu pentrucá a asteptatu se vedea inlauntru unu spatiu multu mai impunetoriu. Si totusi numai simmetria linielor, armoni'a edificii este cea ce insiela pre omu. Inse chiaru acést'a este triumfulu artei celei ce tinde a produce grandiosulu, cà acést'a nu surprinde si nu cuprinde prea subitu si ametitoriu semtirile nostre, ci se insinua in ele numai pre incetulu, in cátu cu fia-care privire cunoscinti'a colosalului se potenciéza, pana ce in urma sufletulu si semtirile nostre suntu in stare a cuprinde in tota insemnatatea ei icon'a cea admirabile, ce se desfasiura inaintea ochiloru. Din ce contemplám mai multu piramid'a lui Cheops, din aceea masele ei creseeáu in unu modu totu din ce in ce mai giganticu, si dupa fiacare privire me semtieám mai tare coplesitu „de ide'a acést'a grandiosa architectonica,“ cum o numesce Goethe, care cu atat'a consecinti'a este incarnata in piramide.

Edificiele aceste gigante, ce se inaltia spre ceru, suntu monumentele eterne ale *regalitatei* pre pamentu. Si de ar' si veni tempuri, acaroru spiritu se eliminceze regalitatea din tote imperatiile pamentului, *Piramidele*, monumintele aceste adoveratu regesci ale mariloru Faraoni, aru anuncia totusi si generatiuniloru celoru mai tardii, marimea, inaltimea, poterea si splendorea regalitatei pamentesci, ce ne face se ni aducemu amiute de splendórea cea suprapamentéca.

Legendele si traditiunile Egiptului celui vechiu impreuna regalitatea si istoria ei cu ce'a ce este divinu. Ele ni spunu, cum numai dupa multe dinastii de ale dieiloru in urma au capetatu omenii sceprulu regescu, si *Mena* a fostu celu de antaiu rege alu Egiptului nascutu din omu.

Una splendore cerésca incungiurá tota fienti'a Faraoniloru; cá si dieii ambláu in unu modu tare misteriosu pre pamentu si un'a aureola orecare de sanctitate incungiurá totu ce pre pamentu se numicá „regescu.“ In tempurile acele a unei regalitati semidivine poporulu egipteanu i se paréa mortea Faraoniloru numai cá uná reintorcere trupésca a regiloru celoru de neamu dieescu in patria loru cea de dincolo de mormentu.

¹⁾ H. Himmel in feuilletonulu celebrului jurnal germanu »das Vaterland.«

Nu în sinul pământului, în lutul cel nesânt, necurat și contaminat, voia poporul Egiptului să aștepte regii săi Faraoni ori a învierii. Precum în viața demnității regala a fostu redicată susu preste totii celialți contemporani și încungiurată de farmecul inaccessibilității, chiaru a sia a voitu poporul Egiptului să fie demnitatea lui cea mai înaltă și după moarte. Departate de totu ce e pământesc, osemintele Faraonilor furu redicată spre lumea cea ceresca de dincolo, pentru că în unu modu adevăratu regalu se troneze în aer. Incongiiurate de zidiri dese și imbinată nedepartitu de olaltă jaceau osemintele loru singure în una cea linistită și întunecată scutită până la capetulu timpurilor de ori ce atingere cu ce e pământesc.

Și totuși nu s'a întemplat în Asia, precum a voitu poporul.

Edificiile cele colosale au păstratu mii de ani secretulu lor; înse după acea veniu timpuri, în cari pietatea cea veche a peritu și regi, ce și au uitatu de săntienii morții, demandaru se să deschidă piramidele și asiediaru în ele și alte oseminte. Era în timpuri mai târziu veniu popore străine fora respectu și fora tema și cu mână rapace rupseru pereții piramidelor spre a scoate din ele tesaurii fabuloși ai Faraonilor.

De sortează această tristă nu a scapatu nice un'a din piramide, și pote că cimetierulu piramidelor din Gizeh a fostu celu de antaiu, de care s'au atinsu mai antaiu manile cele rapace, ce nu respectăza nice mormintele, pentru că aici suntu cele trei piramide mai mari și mai splendide.

Preste totu se redică aici mai antaiu piramidă Chut „splendidă“ mormentulu regelui Cheops, după aceea Uer „grandiosă“ mormentulu lui Chefren și apoi Haer „scumpă“ mormentulu regelui Faraonu Menkaura.

Lângă aceste trei piramide mari suntu redicată alte trei piramide mici destinate de locuința pentru osemintele consangienilor celor mai de aproape a regelui.

Nenumerate morminte se afla în giurulu piramidelor. A fi înmormentatu în apropierea Faraonilor, a clienților dieilor, a dormi somnulu morții la umbră mormintelor loră eră la Egipteni un'a dorință din cele mai fierbinți.

Câtu de semnificativă și câtu de adencu cugetată a fostu alegerea chiaru a loculu așteuia de cimetieru pentru osemintele regilor!

Nice un'a planta seau un'a floare, nice un'a amblare omenesca nu conturba linistea sufletesca a omului, ce calca pe loculă acestă. Arina acoperu totu siesulu, acarei valuri se pierdu pre orisonu.

Aici în marginea desertulu, mă potemu dice, că în însuși desertulu se redică piramidele. Înse tiermurii celi plini de viață a Nilulu nu suntu Asia departe, câtu celi înmormentati aici nu odichnescu cu totulu departati de teatrulu faptelor lor și de totu ce au iubit în viață.

Spre apus delă piramide se întinde desiertulu că unu cadavru; spre resaritu înse delă ele, acolo, de unde resare soarele, înflorește viața înfrumusetată de azurulu torentelii sântu (Nilulu). Astufeliu departe în faciă vieții, dealta parte în faciă morții aștepta Faraonii ori a învierii.

Și aerulu celu uscatu alu pustiei, care cu suflarea ei cea fierbinte sugu în sine totu ce e umed, păstrăza osemintele în unu modu admirabil, câtu nu este de lipsă decâtu tare puțin ajutoriu, pentru că trupurile mortilor se se scutesca de ori ce putrediu.

Eu m'am suitu pre piramidă cea mai mare și depre înalțimea ei că depre a unui munte am privitu spre imaginea cea imposantă și majestatică, în mijloculu careia se redică piramidele, monumentele aceste serbatoresci ale morții.

Ar' fi in sedarnica incercarea de a descrie cu cuvinte pomp'a, splendorea si majestatea celorlora vedute de aici si sentimentele, ce cutriera sufletulu omului, candu se afla in punctulu acest'a.

Me aflamu singuru inaintea unei pompe, majestati si splendori asia extraordinarie. Chiaru si Beduinii, ce m'au insocitu, prevediendu abisulu, in care va cadé cugetarea mea, candu voiu ajunge de asupr'a, stáu dedeparte linistiti si nu me conturbáu.¹⁾

Scoborindume diosu am intratu si in launtru lu piramidei Cheops. Inse trebue se marturisescu, că caldur'a cea nadasitoria, lunecusiulu celu extraordinariu pre marmura si un'a specie de ostenéla prea mare nu mi au iertatu a merge decatu pana la galeri'a cea mare, unde este mormentulu celu linistitu alu regelui Cheops.

Inse si catu am vedutu, mi a fostu destulu, că se admiru cunoscintiele cele inalte ale arhitectiloru, cari au sciutu asiadiá asia frumusu complexulu acest'a impunetorii de galerii, sale, camere si canaluri, acarorulu pareti eráu poleiti cá oglind'a, si catu am amblatu prin ele nu am aflatu nice cea mai mica crepatura, catu nu sci, ore duréza ele in contr'a tempului, seau duréza tempulu in contr'a loru.

Aprope indispu de fierbintiel'a cea mare si nadasitoria din launtru am salutatu la esire cu placere aerulu celu curatu din desertu si coplesitu de impresiuii admirabili si puternice am parasitu *campulu acest'a alu mortei din Gizeh*.

Pana aci caletoriulu nostru.

Se vede din tonulu celu elevatu, cu care si descrie elu impresiunile, ce le a semtitu in sufletulu seu, catu de tare s'a uimitu de mintea cea agera, de cunoscintiele cele frumose, de inaltfimea ideiloru si mai pre susu de tote de paciénti'a cea extraordinaria a Egipteniloru, ce au redicatu edificiele aceste maretie, despre cari tare frumusu dice caletoriulu, că nu scie, ore duréza ele in contr'a tempului, seau duréza tempulu in contr'a loru.

Unu lucru inse nu trebue lasatu din vedere. Anume factorulu acel'a, care a fostu in stare a inaltia spiritulu Egipteniloru pana la gradulu acel'a, la care a fostu pre atunci, pre candu si au pusu monumintele aceste, ce voru stá pana atunci, pana candu va stá pamentulu. Si factorulu acest'a nu a fostu altu ceva decatu religiunea. A fostu falsa, ce e dreptu, religiunea si credinti'a Egipteniloru. Inse fia una religiune ori si catu de falsa, ea totusi in ide'a ei contine unu simbure de adeveru chiaru prin ace'a, că existe. Ori cum se fia ea, poterea ei asupr'a omului este mare. Ea dá sufletului omenescu vietia; ma mai multu! că si cum l'ar' creá din nou, i dá una atare elasticitate, una atare intensitate, una atare perseverantia si unu atare aventu, precum nu pote se-i-lu dé nemica. Dovada este poporulu Egiptului cu piramidele lui, testimoniulu seculiloru, ma alu totororulu tempuriloru despre poterea religiunei. Nice odata poporulu egipteanu, de ar' fi fostu lipsitu de poterea

¹⁾ Despre marimea Piramidei acesteia si pote omulu face un'a idea, dupa-ce si va inpti, că dupa calcululu geometriloru din materialulu din ea s'ar poté incungiurá. Franci'a intréga cu unu muru de unu metru de inaltu si de $\frac{1}{2}$ metru latu. Era de splendorea ei si pote face un'a idea aducandusi aminte, că intréga piramid'a este imbracata cu marmora rosia poleita cá cu una mantee, catu la prim'a privire orbesce ochiulu omului. Red.

religiunei, nu ar' fi fostu in stare a redicá edificiele aceste grandiose, pre cari dupa mii de ani redimanduse europeanulu celu cultu meditáza asupr'a marimeii edificatoriloru loru. Nu masinile si mecanismulu celu inaintatu de astádi, nu cunoscintiele cele vaste chemice ale tempului nostru au ajutatu pre Egipteni in construirea atátoru si ataroru edificii. Nu! ci puterea cea mare si irresistibila a religiunei, puterea ace'a ce cá si cum o ar' tredi din momentu spre o alta vietia, dá naturei si mintei omenesci celoru debilitate prin pecatulu celu de antaiu ajutorie, pre cari ochiulu insedaru le cauta aire sub sore si pre omulu celu debilu lu imple de una perseverantia, din aintea careia natur'a cu greutatile ei se retrage plina de respectu. Cu greu ar' fi tempulu nostru de astadi celu atátu de strainu de religiune, tempulu nostru cu masinele si cu cunoscintiele lui mecanice si chemice, ce ajuta asia multu architectur'a, cu greu dicemu, ar' fi tempulu nostru de facia capace a perseverá pana in capetu la construirea unoru edificii atátu de impunetorie lumei cá piramidele. Ce nu potu inse masinile, mecanismulu si chemi'a moderna cea inaintata, ace'a a facutu in ainte de acést'a cu mii de ani puterea religiunei in desertulu Africeii pre malulu Nilului. Nu atát'a marimea spiritului omenescu este de a se admirá in edificiele aceste colossali, cátu mai multu puterea religiunei, din care s'a nascutu ide'a loru, si care suplinindu progesele tempului, ma mai bine dicundu, anticipandule, i au facutu pre Egipteni capaci de nesce lucruri, in aintea carora lumea intréga pana la capetulu ei va stá uimita. Sorele se va stinge, dice unu caletoriu arabu, si piramidele totu voru mai stá. Da dicemu si noi, sorele se va stinge, cá si elu e trecutori; inse puterea ce a redicatu piramidele, puterea religiunei totu va stá, căce ea e domnedieésca si cá atare eterna cá si Domnedieu insusi.

Unu „*memento*“ elocuentu suntu piramidele pentru toti celi ce disprețuescu puterea religiunei. Din care cauza raru a fostu caletoriulu, care contemplandule, se nu fia semtítu in sufletulu seu misicanduse puterea religiunei cá copilulu in pantecele maicei sale.

Pentru ace'a dice poetulu filosofu Goethe, cá numai epocele, in cari a domnitu religiunea, suntu avute de lucruri adevratu mari, si numai in epocele aceste sufletulu omenescu si a potutu imflá tote ventrelele sale, cá amblandu prin lume se si o supuna tota.

Tractarea Sânteloru Sacramente preste totu in scol'a poporala.

(De Georgiu Munteanu prof. prep.)

(Urmare si fine).

Cum se destingu Santele Sacramente?

Santele Sacramente se destingu asia, cá:

1. Unele conferescu grati'a divina, altele numai o inmultiescu. Santulu Sacramentu alu botezului si a penitentiei conferescu gratia. Acestea doue

Sante Sacramente suntu introduse cu deosebire pentru acei omeni, cari nu vietuescu in starea gratiei (cari su- peccatosi). Atari omeni, cari nu-su in starea gratiei, se numescu *morti*, adeca nu suntu capaci de a intrá in imperati'a ceriului; pentru ace'a aceste doue Sante Sacramente se numescu *Sacramentele mortiloru* si suntu *neincungiuuratu de lipsa spre mantuire*. Totusi sacramentulu penitentiei lu- póte primí omulu si in statulu gratiei.

Pre celealalte cinci le potemu primí in modu demnu numai fiendu in starea gratiei adeca curatiti de peccate. In starea gratiei se afla fia-care omu, care nu a comisu peccate grele ori a primitu Santulu Sacramentu alu botezului ori alu penitentiei, si dupa ace'a nu á mai comisu nice unu peccatu greu. Pentru ace'a cá se se pota strapune omulu botezatu in statulu gratiei, trebuie mai an fáiu se primésca Santulu Sacramentu alu penitentiei. Omenii aceia, cari traiescu in statulu gratiei se numescu *vií*, pentru-cá suntu capaci de a intrá in imperati'a ceriului si pentru ace'a aceste cinci Sante Sacramente se numescu *Sacramentele viiloru*.

Cari Suntu Sacramentele mortiloru? — Pentru-ce se numescu asia? — Cari suntu ale viiloru? — Pentru-ce se numescu asia? — Cari Sacramente inmultiescu grati'a? — Cari o conferescu dein nou?

Sacramentele mortiloru justifica (inderépta) pre omu; ér' cele ale viiloru lu- santiescu. Santulu botezu inse justifica si santiesce totu-odata. Ce in-sémna: Omulu se justifica si se santiesce? Omulu se justifica si se santiesce insémna, cá: elu se scóte din statulu peccatului sf a disgratiei, si trece in statulu vertutei, a gratiei, a placerei si a amicitiei lui Ddieu. I- se iérta tote peccatele si pedepsele eterne, i- se curatiesce sufletulu, se santiesce si se face placutu lui Ddieu.

Acestea tote le a castigatu omulu numai prin moartea Domnului nostru Isusu Christosu pre cruce.

De ace'a baietiloru, se iubimu pre Domnulu nostru Isusu Christosu din tota anim'a, se-i multumimu si se fimu blandi, pentru-cá se se meritamu iubirea cu carea ne a iubitu si grati'a, ce ni a datu.

Santele sacramente se distingu mai departe asia, cá:

2. Unele se potu primí *numai o-data*, altele numai *in anumite impregiurari*, si éra-si altele *de atátea ori*, de *câte ori vré* omulu. Numai o-data se potu primí: Santulu botezu, sant'a confirmatiune si santulu ordu (preotf'a).

Acestea se potu primí numai o-data in viétia, pentru-cá

1. Caus'a si efectulu gratiei. ce o primimu prin ele, numai o-data intrevine in viétia.

2. Pentru-cá ele impríma in sufletulu omului unu semnu nestersu, adeca sántfrea si demnitatea, cari remánu in eternu. Peccatulu stramosiescu este numai unulu, omulu nu-lu póte comite a dou'a ora si asia nu-lu are de doue ori mai de multe ori, ci numai o-data. Acum déca se a botezatu omulu

o-data, atunci pecatul aceluia i-se ierta pentru totu de a un'a. Omulu nu se pote face de doue ori crestinu, de ace'a se botéza numai o-data.

Prin confirmatiune se intaresce, cá se-si marturisésca credinti'a si se vietuésca statornicu in ea, ore-cum se sigiléza de crestinu. Acést'a inca nu e de lipsa de doue ori de mai multe ori, ci numai o-data.

Mai incolo aceluia, care este santitu o-data, este preotu, aceluia remane preotu pentru totu de a un'a. Nu se póte santi de doue ori de preotu, pentru ace'a se primesce numai o-data.

Sacramentele, cari numai in anumite impregiurari se potu primí mai de multe ori, suntu s. ungere de pre urma si casatori'a. Ungerea de pre urma o primesce numai omulu morbosu greu. Casatori'a o potu contrage numai acelea persone, cari nu suntu casatorite, asia dara numai doue persone june ori veduvite ori despartíte pre lege.

Sacramentele, pre cari le póte omulu primí de atâtea ori, de câte ori voiesce, suntu santulu sacramentu a-lu penitentiei si prea santulu sacramentu a-lu eucharistiei. (Se se repetiésca si imprime in memoria!)

Santele sacramente se destingu mai incolo prin ace'a, cá :

3. Pre unele le conferescu ori administreza numai episcopii, pre altele si episcopii si preotii, si éra-si pre altele si diaconii si numai pre unulu lu pote administrá *ori-si-cine*.

Santulu Sacramentu a-lu preotiei lu potu administrá numai episcopii. Episcopii potu administrá tote santele sacramente. Preotii potu administrá pre celealalte siése sante sacramente. A botezá in casu de necesitate, póte *ori-si-ciue*.

Cu semnulu vediutu dela fia-care santu sacramentu suntu impreunate si alte actiuni sante, cari se numescu *ceremonie*. Acestea le a introdusu s. basereca luminata de Spiritulu santu, pentru-cá se arate crestiniloru santieni'a lucrarei, se excite in eli despusetiuni religiose si ore-cum se arete in modu tipicu efectulu gratiei divine.

Mai de parte, santele sacramente producú in sufletulu omului pre langa grati'a santitoria inca si grati'a speciale, faptice, pentru cari suntu introduse. D. e. socii din casatoria, pre langa inmultírea gratiei santitorie, mai primescu si grati'a speciale de a convietui crestinesce, pii, de a preamarí pre Ddieu, de a-si implení detoriele unulu facia de altulu, si de a-si educá prunci crestinesce.

Domnulu nostru Isusu Christosu a introdusu tote siepte santele sacramente. Acést'a o scimu seau din cuventele sale proprie, seau din datin'a s. s. Apostoli, caror'a li a transpusu Domnulu invetiatur'a si mandatele sale, constituindu-i de administratori a-le santeloru sacramente.

Acum spuneti-mi: Ce se intempla cu sufletulu acelu omu crestinu, carele primesce veri unu sântu sacramentu? Ce însémna cuvintele: I-se justifica sufletulu? (Seau se face éra-si placutu lui Ddieu?) Ce i-se ierta?

Si ce primesce? Din care statu a repasitu? In care a intratu? Cum a fostu in ainte de a primí santulu sacramentu? Cum se afla dupa-ce l'a primitu? Cui avemu se multiumimu o asia mare fericire? Potenu-ne noi insine castigá justificarea? Nu! Noi ne justificámu din gratia pentru meritele Domnului nostru Isusu Christosu.

Cum se distingu santele sacramente antáiu? A dou'a? Prin cari ni se conferesce grati'a santitoria? Cari o inmaltiescu? Cari sacramente ni se potu conferi numai odata? Pentru-ce? Cari se conferescu mai de multe ori numai sub anumite impregiurári? Cari se conferescu de atâtea ori, de câte ori voiesce omulu? Cine are potere de a administrá tóte santele sacramente? Pre cari trebue se le administreze preotii? Care sacramentu lu póte administrá fia-care omu? Dar' cându numai? Ce mai este impreunatu cu semnulu vediutu? Cine a introdusu ceremoniele? Pentru-ce? Ce contienu in sine ceremoniele? Ce mai capata crestinulu pre langa grati'a santitoria? Cine a introdusu santele sacramente? De unde o scimu noi acést'a?

Observatiune. Sectiunea acést'a se póte amaná pana dupa-ce ar' fi propusu tote s. s. sacramente, pentru-cá atunci mai usioru si mai bine le pote destinge si intielege.

Respunsuri.

1. Domnului, care ne a intrebatu, cumcá potese celebrá sant'a liturgiá pentru acatolici si necredintiosi, cari nu suntu membrii ai basericei, i respondemu, cumcá canonele basericei nu concedu asia ceva, si inca forte intieptiesce din urmatoriele motive.

Santele Sacraminte si sant'a Liturgiá suntu unu tesauru, unu bunu preste fire óre care alu basericei. Acum este cunoscutu, cumcá din tesaurii si bunurile unei societati numai membrii ei se potu impartasi si nu si altii. Baseric'a inse inca este una societate. De aci de sine urmeza, cá de bunurile ei preste fire numai membrii ei se potu impartesi; si fienducá sant'a Liturgia este unu atare bunu, asia e lucru naturalu, cá ea numai pentru membrii basericei se pote celebrá.

Afora de ace'a celi ce nu suntu membrii ai basericei, fia aceia acatolici ori necredintiosi, seau despretiuescu seau nu credu in Sacramentele si Liturgi'a nostra. Cum ar' pote atunci baseric'a se conceda celebrarea Santei Liturgii pentru aceia, cari o despretiuescu seau nu au credintia in ea? Mantuitoriulu díce despre santele sacraminte, margaritariel basericei: „*nu aruncati margaritariel caniloru*“, va se díca nu le espuneti batujocurei necredintiosiloru. Cum ar' poté atunci sant'a baseric'a concede celebrarea santei Liturgii pentru nemembrii.

Pre langa aceste nimene nu dà bunulu si ajutoriulu seu acei, care i-lu despretiuesce. Acatolicii si necredintiosii despretiuescu sacramintele si Liturgi'a nostra. Este ore atunci consulta a li o dá?

S'ar' poté objectioná la aceste, cumcá totusi s'ar' poté celebrá sant'a

Liturgiá pentru unu acatolicu si necredintiosu, cându elu insusi poftesce acést'a, fienducá *eo ipso*, cá o poftesce, areta, cá are credintia in ea si nu o despretiuesce. La objectiunea acést'a inse respundemu, cá este adeveratu, cumcá unu atare acatolicu seau necredintiosu are credintia in Liturgi'a nostra. Inse credinti'a acést'a este numai interna, si cá atare nu este suficienta, cáce credinti'a este si trebue se fia si esterna, va se dica manifestata si in afora, deorace Mantuitoriulu dice: „*Celu ce me va marturisi pre mine in aintea omeniloru, si eu lu voiú marturisi pre elu in aintea Tatalui mieu, carele este in ceriuri, éra celu ce se va lepedá de mine in aintea omeniloru si eu. me voiú lepedá de elu in aintea Tatalui mieu, carele este in ceriuri*“. Prin urmare unu atare necredintiosu seau acatolicu ar' trebú mai antáiu se-si lepede tota credinti'a sa cea gresita si pre facia se primesca adeverulu basericeei nostre, prin ce se face membru alu ei, si apoi atunci se pote celebrá pentru elu sant'a Liturgiá.

Privatu inse se pote rogá ori si cine si pentru acatolici si pentru necredintiosi. Ma si baseric'a cá atare se roga pentru eli, cáce ce insemnéza altu ceva cuvintele ecteniei celei mari: *si pentru unirea tuturoru Dommului se ne rogamu!* Ma baseric'a apusului in Vinerea cea mare se roga publice pre rendu pentru toti, pentru necredintiosi, pentru perfidii Judei, pentru apostati, pentrueretici si pentru schismatici.

Singuru pentru imperatulu este iertatu a celebrá sant'a Liturgiá chiaru si deca este acatolicu seau necredintiosu. Dispusetiunea acést'a se baséza pre cuvintele Santului Apostolu Paulu.

2. Dommului, ce voiesce a scí, cá ce insemnéza cuvintele: *santele santiloru!* ce le dice preotulu la Sant'a Liturgiá inainte de ce s'ar inchide usile altariului spre a se incepe cuminecarea, i respundemu, cá prin cuvintele aceste si cele premergátorie, anume: *se luamu aminte, santele santiloru!* preotulu provoca pre credintiosii celi de facia, cá acum se fia cu deosebita luare aminte, de-orace acumu santele misterie ale Eucharistiei se impartu credintiosiloru, cari in tempurile vechi se numieáu: *santi = aytoi*. Astufeliu: *santele santiloru* insemnéza: santele taine se dáu acum credintiosiloru. Forte frumosu a dispusu baseric'a, cá atunci credintiosii din umilintia se respunda, cá eli nu suntu santi, ci unulu numai este santu prin cuvintele: „*unulu santu, unulu Domnu Isus Christosu, intru marirea lui Domnedieu Tatalui Aminu!*“

3. Dommului ce doresce a aflá, cá pentru ce se tragu clopotele la Sant'a Liturgiá candu se canta acsionulu: *Cuvine-se cu adeveratu, se te fericimú pre tine Nascatoria de Domnedieu!* i respundemu, cumcá tragerea acést'a a clopoteloru nu este numai uua ceremonia ore careva menita a marí pomp'a Santei Liturgii, ci este unu ce, care are si una insemnatate practica religiosa. Anume immediatu inainte de cantarea acsionului: *Cuvine-se cu adeveratu*, s'a indeplinitu misteriulu celu mare alu Santei Eucharistie, va se dica prin dicerea formeii: *luati mancati*, preste pane si preste vinu, aceste s'au prefacutu in

adeveratul trupu si sange alu Domnului nostru Isusu Christosu, si astufeliu Mantuitoriulu nostru de atunci incepe a fi de facia si cu trupulu in baserica in midiloculu credintiosiloru. Toti celi presenti trebue se se inchine atunci Imperatului cerescu, ce a venitu in midiloculu loru. Cá inse lucrulu acest'a se-lu scia si celi de pre acasa, cari din cuvioase cause n'au potutu veni la baserica, a dispusu baseric'a, cá atunci se se traga clopotele, cá audiendu si celi de acasa si eli se se pota inchiná, si astufeliu intréga comunitatea se adoreze pre Fiulu lui Domnedieu, ce a venitu in midiloculu ei.

4. Intrebarea pusa de unu Domnu, cá pre ce se baséza datin'a, dupa carea Pontificii Romei la ocuparea Scaunului Pontificalu se indatinéza a-si schimbá numele, precum si datinile, dupa cari Pontificele Romanu se numesce pre sine: *Servus Servorum Dei*, éra credintiosii i dau titul'a de: *Beatissime*, va se dica: *Prea fericite!* o respundemu, cá Pontificii si schimba numele dupa esemplulu Santului Petru, caruia inca Mantuitoriulu i a schimbatu numele din Simonu in Petru atunci, candu l'a pusu Capu alu basericei.

Titul'a: *Servus Servorum Dei* si o a luat mai antaiu Pontificele Gregoriu Marele din umilintia pentru de a confundá cu ea pre Joanu Postelniculu Patriarculu Constantinopolului, care din ambitiune si luase titul'a de: Patriarcu a tota lumea. Éra cuvintele *Servus Servorum Dei* se baséza pre Sant'a Evangelia, unde Mantuitoriulu dice catra Apostolii sei: „*celu ce voiesce se fia intru voi mai mare, se fia voue toturoru servu*. Fiendu acum Pontificele Romanu celu mai mare in baserica, se intielege de sine, cá este si servulu toturoru. Toti inse suntu sevitori alui Domnedieu. Prin urmare elu este servitoriulu toturoru sierbitoriloru lui Domnedieu. In urma titul'a de *Beatissime* = *Prea Fericite* este éراسi titul'a, ce Mantuitoriulu nostru o a datu Santului Pietru, primulu Pontifice si Capu alu basericei, candu i a dísu: *Fericitu esti Simonu Petre!* si care apoi pre dreptulu se da si urmatoriloru lui, Pontificiloru Romani.

5. Domnului, care voiesce a sci, ce insemnéza cuventulu Aleluia, i respundemu, cá cuventulu acest'a este de origine ebraica si insemnéza: *laudati pre Domnul*. Elu s'a introdusu in cultulu divinulu alu basericei crestine inca din seclii celi de antáiu, si in tempurile vechi se cantá preste totu anulu atátu in baseric'a resaritului câtu si in a apusului. De prin secululu alu siesele inse s'a introdusu in baseric'a resaritului datin'a, cá se se cante numai in postulu mare, cá una cantare de penitintia, éra in baseric'a apusului la Pasci cá una cantare de bucurie. In câtu prin cuventulu acest'a se lauda indurarea lui Ddieu este una cantare de penitintia; in câtu inse prin elu se lauda marimea lui Ddieu, este una cantare de bucurie. Astufeliu amendoue usurile basericesci suntu indreptatite. Din cauza, cá baseric'a resaritului lu canta in postu, s'a nascutu intre ea si a apusului una disputa in conciliulu dela Florenti'a, carea inse curundu s'a compusu.